

חומר לדרוש לימים הנוראים

ימים נוראים Hasidic Reflections on the

Dr. Eitan Fishbane

Associate Professor of Jewish Thought, JTS

(1) ספר דגל מחנה אפרים - לראש השנה ד"ה אשרי

אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון (תהלים ס"ט, ט"ז). לבאר זה נראה על דרך (שם מ"ב, ג') צמאה נפשי לאלקים לאל חי מתי אבא ואראה פני אלקים, דהנה בכל הדברים כמו אכילה ושתייה ומשא ומתן וכדומה יש בו דבר המחיה אותו וזהו (שם מ"ז, ו'), צמאה נפשי לאלקים לאל חי עיקר תאוותו היא לדבר המחיה אותו דרך הטבע **מתי אבא ואראה פני אלקים היא פנימיות הטבע וכו', וזהו עלה אלקים בתרועה פירוש כשמשר הטבע שהוא לבוש הפנימיות וכוונתו רק להפנימיות וזהו עלה אלקים שיש עליה להטבע בתרועה פירוש כשמשר הטבע כנ"ל ה' בקול שופר שפנימיות הטבע היא השם הו"ה ב"ה** שהיא למעלה מדרך הטבע וזהו ה' בקול שופר לפי שתיבת שופר בגימטריא אלקים במילואו כידוע בכתבי האר"י ז"ל, וזהו אשרי העם יודעי תרועה שיודעים לשבר הטבע מהלבושים ואז באור פניך יהלכון באור הפנימית שהוא שם הו"ה ב"ה שהוא באור פני מלך חיים והבן:

(2) ספר דגל מחנה אפרים - לראש השנה ד"ה או

או יאמר אשרי העם יודעי תרועה (שם). על פסוק (במדבר כ"ג, כ"א) לא הביט און ביעקב וגו' **כי אף כשאדם עובר עבירה כשיש לו חלק אלקי ממעל בודאי יחזור בתשובה דאורייתא וקודשא בריך הוא כולו חד ושורש נשמתו הוא גם כן מהתורה** אם כן איך יכול לפרד את עצמו מהתורה וקודשא בריך הוא, וזהו (שם) לא הביט און ביעקב שהם המדריגה קטנה ומכל שכן לא ראה עמל בישראל שהם המדריגה גדולה והטעם כי ה' אלקיו עמו והאיך הקב"ה עמו ותרועת מלך בו שהיא התורה כי תרועה היא תורה ע' שמשם שורש נשמתם ואורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד, **וזהו אשרי העם יודעי תרועה שהוא תורה ע' ומתחברים בהתורה אז באור פניך יהלכון כנ"ל שאורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד והבן:**

(3) ספר שפת אמת - דברים - לראש השנה - שנת תרל"ד

בכסה ליום חגיגנו שהקב"ה נתן לנו יום הדין לחג כי הוא בין המועדות אף כי יום משפט הוא והוא מחסדו הגדול אשר עלינו כמ"ש נפלאותיך ומחשבותיך אלינו. **כי בכל מועד וחג יש הארה יתירה לכל איש ישראל כמ"ש אאמו"ז ז"ל שנק' יום טוב על שם אור הגנוז שמאיר בכל יו"ט.** ויש לבנ"י הארה מטוב הגנוז כמ"ש ועמך כולם צדיקים וכתוב אור זרוע לצדיק. **כי יש בכל איש ישראל נקודה טמונה בלב שיש לנקודה זו דביקות בהש"ת ממש כדכתיב בנים אתם.** אך נקודה זו צריכה להיות נסתר באדם שלא יהי' קטרוג עליו שלא יהי' ניכר על פניו היתרון שיש לו על כל הנבראים. אבל צריך לידע בפנימיותו כי חלק ה' עמו כדאיתא חיבה יתירה נודעת להם שנקראו בנים. **וכפי מה שהאדם שומר נקודה זו הפנימיות זוכה להתדבק בהש"ת ועל זה נאמר בכסה ליום חגיגנו.** וע"ז איתא בר"ה יצא יוסף מבית האסורים והבן כל זה. [ולהוסיף ביאור כי ראש השנה הוא יום הדין ולבנ"י הוא חג כי בטוחים בנ"י שנכתבים בספרן של צדיקים כדכתיב ועמך כולם צדיקים. אך יש קטרוג על זה וכפי מה שאדם שומר הפנימיות שלו יש הגנה והקב"ה סוכך עליו. ועפ"י זה מובן דברי הגמ' אמרו מלאכי השרת מפני מה אין בנ"י אומרים הלל כו']:

(4) ספר שפת אמת - דברים - לראש השנה - שנת תרל"ו

כתבנו לחיים. **כי בכל איש ישראל יש נקודה קדושה בלבו והוא נשמת חיים** שנאמר **וחיי עולם נטע בתוכנו**. אך בכל השנה שמסגלין עונות כל שהחומר גובר ומכסה הנקודה הנ"ל. **צריך האדם לבקש רחמים מהקב"ה לחדש זאת הרשימה בלבו בר"ה** וע"ז מבקשין כתבנו לחיים. **והוא שנאמר חרות על הלוחות** שדרשו חז"ל חירות ממלאך המות ויצה"ר. כי בקבלת התורה היו בני מוכנים שלא יהי' נמחק הכתיבה לעולם רק ע"י חטא נתקלקל אח"כ וצריכין לחדש החיים בכל שנה. והחתימה היא להיות זאת הנקודה חתומה שלא להתפשט החיות בכ"מ כמ"ש גן נעול כו' מעין חתום:

(5) ספר פרי צדיק לראש השנה - אות א

[א] בראש השנה המנהג לאכול תפוח בדבש ואומרים יהי רצון **שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה**. ענין **חידוש השנה הוא** כמו שדברנו בשבת הקודש העבר שלכל שבתות וראשי חודשים שבשנה יש לכל אחד קדושה מיוחדת כל שבת וכל חודש לפי בחינתו. **ובהגיע היום טוב של ראש השנה אז נתחדשים מחדש קדושת כל הזמנים על השנה הבאה להשפיע מחדש התעוררות הקדושה בנפש כבראשית הבריאה**. ולכן נקרא יום הזכרון כמו שאומרים כי תביא חוק זכרון לפניך להפקד כל המעשים. וכמו שאומרים בתפלה ובקידוש היום ודברך מלכנו אמת וקיים לעד, היינו שהדבר ה' שבו נבראו כל הברואים הוא אמת וקיים לעולם להתחדש בכל שנה ושנה. ועל זה אנו מבקשים שתחדש עלינו השנה לטובה, היינו **שיתחדש לבינו בכל הענינים להתנהג בהם בדרך הטוב** שהוא כרצון השם יתברך על פי דרך התורה כמו שנאמר אמרו צדיק כי טוב. וצדיק נקרא מי ששומר את דרכיו לילך בדרך הטוב והישר לפניו יתברך בדרך התורה גם אם אינו מרגיש בעצמו עוד טעם ומתיקות בעסק הקדושה להיות שמח בעבודתו כאמרם ז"ל (תענית י"ד). צדיקים לאורה וישרים לשמחה כמו שנאמר אור זרוע לצדיק, היינו כענין הזריעה שמתחילת הזריעה איננו יודע עוד מה יצמח מזה. אבל ולישרי לב שמחה מפני שהוא כבר מרגיש טעם ומתיקות בהעבודה עד שנולד מזה השמחה בלבו. וזהו ענין כונת מתוקה שהוא **הרגשת הטעם והשמחה בלב**. **ועל רמז זה אוכלים תפוח בדבש** על דרך שאמרו ז"ל שישראל נמשלו לתפוח מה תפוח זה פרי קודם לעליו אף ישראל הקדימו נעשה לנשמע. כי נעשה פירוש שיעשה בחינת הטוב בעוד שאין מרגיש עוד הטעם רק לעשות מה שיצטוו מרצונו יתברך ללכת בדרך התורה. ונשמע הוא הרגשת הטעם בדברי תורה על ידי ששומע ומבין ונקלט בלבו המתיקות בשמחה ובטוב טעם ודעת זהו פירוש נשמע. וזהו ענין רמז התפוח על בחינת הטוב שהוא בחינת נעשה כנ"ל בחינת אמרו צדיק כי טוב. ודבש מרמז על מתיקות השמיעה והבנה בטוב טעם ודעת ועל ידי זה מרגיש השמחה בלבו על דרך שנאמר מה מתוק מדבש וכן"ל ולישרי לב שמחה וזהו שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה:

(6) ספר שפת אמת - דברים - ליום כפור - שנת תר"מ

במאמר האוכל ושותה בתשיעי כאלו התענה תשיעי ועשירי כו'. שהוא הכנה אל התענית. ואמרו **קדושי עליונים כי באכילת יום זה מתקנים אכילת כל ימות השנה**. והענין הוא כי כמו שאמרו חכמים האומר אחטא ואשוב אין מספיקין בידו. כמו כן וקו"ח מדה טובה המרובה כשבשעת התשובה זוכרין בסיבה המביאה אל החטא ע"ז מתקנין גוף החטא. כמו שאין מספיקין לשוב כיון שהחטא הי' בתשובה עצמה. כן יש תשובה בהחטא עצמו. לכן סומכין אכילה ושתי' לתשובת יום הצום. לתקן סיבות החטא שהוא אכילה ושתי'. ובאמת יר"כ הוא מעין עוה"ב שאין בו אכילה ושתי'. **ועוה"ז הוא בפרוזדור בפני עוה"ב ר"ל שעוה"ז הוא הכנה לעוה"ב**. והענין כמ"ש יכין (רשע) וצדיק ילבש נמצא כל פנימיות יש לו התלבשות וקליפה. וגשמיית עוה"ז הוא כסוי ולבוש לעוה"ב. וצריכין להראות כי כוונת כל אכילה ושתי' רק להיות הכנה ופרוזדור לעוה"ב שאין בו אכילה כו'. וזה כוונת אכילת עיר"כ כנ"ל. ובאמת זו מדריגת יתרון בעל תשובה לצדיק גמור. כענין הפרש בני אדם למלאכי עליון כי המלאכים הם בעולם העליון. ובנ"י זוכין לשוב לעוה"ב מן העוה"ז. וזה היתרון שלהם. ואין להאריך כעת יותר:

(7) ספר שפת אמת - דברים - ליום כפור - שנת תרמ"ז

במשנה אשריכם ישראל מי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים כו' מקוה ישראל ה' כו'. דכ' וזרקתי א"כ הם מים עליונים דיש מים עליונים ותחתונים כדכ' יקוו המים כו' מקום אחד. היינו שלמטה לא כל המקומות ולא כל העתים שוים. אך בנ"י שהם בחי' האחדות זוכין לתורה שנק' מים. אבל מים העליונים הם טהורים ושם בשורש לא שייך חטא וחסרון. ולכן בעלי תשובות הקב"ה זורק עליהם ממים עליונים והיא הארת עוה"ב שמתגלה ביו"כ. ובמד' ואתחנן ים רחוקים. מקוה פעמים פתוחה פעמים נעולה וכמו כן התפלה. אבל שערי תשובה לעולם פתוחים ונק' ים ע"ש. ור"ה הוא בחי' תפלה ויוהכ"פ תשובה. ובמד' אחרי ה' אורי בר"ה וישעי ביוהכ"פ. כי בר"ה הקב"ה מאיר לבנ"י במקום שהם לכן היא בכסה. וישעי הוא ישועה מלמעלה. וכמו כן דורש שם אורי ביצ"מ וישעי על הים דשם כתיב ויושע שהי' ישועה מלמעלה כמ"ש ביום ההוא. ולכן כ' אז ישיר. כי כשהישועה בהשורש. השמחה בשלימות. וכמו כן אחר יוהכ"פ הם ימי שמחה: לפני מי מטהרין כו' דאנו מבקשין מחה פשעינו מנגד עיניך כאמור אנכי כו' מוחה פשעיך למעני. ומה הלשון מנגד עיניך הלא הבקשה הוא לכלות ולמחות כל החטא. רק הפי' שבאמת עי"ז שמתקרבין לפני השי"ת וזוכין להתוודות לפניו באמת בפרט במקדש ה'. עי"ז נמחה החטא. וז"ש מנגד עיניך עי"ז מחה פשעינו. כאמור אנכי כו' מוחה פשעיך למעני היינו בכח התגלות הקדושה:

(8) ספר שפת אמת - דברים - ליום כפור - שנת תרנ"א

איתא במשנה עבירות שבין אדם לחבירו אין יוהכ"פ מכפר עד שירצה את חבירו כו'. דהנה ביוכ"פ נעשין בנ"י אחדות אחד כדאיתא ולו אחד בהם זה יוהכ"פ. וכמו שיום זה מאחד כל הימים כן מתאחדין בו כל הנפשות. כי באמת הנפשות קרובין. רק ע"י החטאים בא הריחוק ופירוד. כמ"ש עונותיכם היו מבדילין ביניכם לבין אלקיכם. ויש עבירות שגורמין פירוד בין אדם למקום ויש שגורמין פירוד בין אדם לחבירו. ויתכן לפרש מבדילין ביניכם ממש. וגם בין אלקיכם כנ"ל. וצריכין לתקן ב' מיני פירוד אלו. וז"ש עבירות שבין אדם לחבירו אינו דוקא גזילה וכדומה. רק עבירות שגרמו פירוד בין אדם לחבירו כמו לא תשנא כו' אחיך כו' וכדומה. ועד שירצה את חבירו פי' שיחזור להיות רוצה ואוהב את חבירו כמ"ש חז"ל ואהבת לרעך כמוך זהו כלל גדול בתורה. וביוהכ"פ שמתכפרין העבירות נעשין בנ"י אחד. ולכן זכו ללוחות אחרונות ביוהכ"פ שמקודם ע"י החטא כ' כי פרוע הוא ונתפרד האחדות. ואח"כ כשירד משה מן ההר כ' ויקהל משה כו' שנחזרו להאחדות והתורה תלוי' בזה האחדות כמ"ש מורשה קהלת יעקב. וז"ש כלל גדול בתורה:

Join us for upcoming holiday webinars in 5776:

Hanukkah: Rabbi Judith Hauptman, Monday Nov 30, 2015

Purim: Dr. Alan Cooper, Thursday March 17, 2016

Pesah: Dr. Amy Kalmanofsky, Wednesday, April 13, 2016

Shavuot: Rabbi Eliezer Diamond, Tuesday June 7, 2016

ספר מאור עינים - פרשת בראשית

בראשית באורייתא שנקרא ראשית דרכו ברא קודשא בריך הוא עלמא נמצא כל דבר נברא על ידי התורה וכח הפועל בנפעל אם כן בכל דבר ובכל העולמות כח התורה וכן האדם דכתיב (במדבר י"ט, י"ד) זאת התורה אדם כאשר יתבאר והתורה וקודשא בריך הוא חד נמצא בכל דבר הוא חיות הקודשא בריך הוא: ואתה מחיה את כולם וצמצם כביכול עד מדרגות התחתונות והושם חלק אל"ה ממעל תוך חשכת החומר כי כל עיקר כוונה היא שיתעלו מדרגות התחתונות למעלה ולהיות יתרון האור מן החושך והוא ענין ירידת יוסף למצרים מדרגות התחתונות מצר י"ם שעל ידי זה יתוסף תענוג כדכתיב ויתרון האור שיש יתרון תענוג כשהועלה מן החשך ולכך נקרא יוסף מלשון תוספות וזהו (בראשית מ"ב, א') וירא יעקב כי יש שבר לשון שבירה שהם נובלות חכמה של מעלה תורה מה שנפל ונשבר כל מה דנחיה מדרגיה יקרא שבירה במצרים במצר י"ם שראה שם נובלות התורה שנפלה שם שצריכה להתברר ולעלות. ואמר רדו שמה להעלות ונחית להביא אל חיות השרש ועצמי וזהו ענין וימת יוסף כי מה שירדה התורה עד סוף המדרגה נקרא מיתה דנחית מדרגיה קרי ביה וימת ויחנטו אותו שהתורה נקרא עץ החיים ובאילן אזלינן בתר חנטה ר"ל אף שירד לסוף המדרגה נחנט ויושם בארון כמאמרם ז"ל לוחות ושברי לוחות מונחים בארון אפילו הנובלת יש להם עליה להיות בארון כמו הלוחות שהיא התורה העצמית. ונחזור לענין כיון שבכל דבר הוא התורה המחיה הדבר ההוא אין להביט בכל דבר אל גשמיותה כי אם אל פנימית הדבר בסוד החכם עיניו בראשו ואמר בזוהר וכי באן עיני דבר נש אלא חכימא מסתכל מאן דקיימא על רישא ר"ל בכל דבר מביט אל ראשית הדבר ההוא מאין נשתלשלה ומי שרשה של הדבר ההוא: וזהו בראשית ברא וכו' בתורה נברא השמים והארץ שהם כללות הכל וכל דבר שבהם. כמאמר רז"ל את לרבות תולדות והארץ ר"ל מי שמשוקע בארציות היתה תוהו ובוהו מפני שאינו מביט אל החיות ובאמת מעצמם הם תוהו ובוהו. ופירש רש"י שאדם תוהו ומשתומם על בוהו שבה. ר"ל מי שהוא אדם תוהו ומשתומם על הכסיל המשוקע בארצות הרי בו הוא ר"ל הרי בו הוא חיות של הקודשא בריך הוא והוא אינו מבין ומתרחק ממנו: וכשהאדם מסתכל בכל דבר אל החיות מקיים שויתי ה' לנגדי תמיד שבכל דבר משה נגדו הויה מהוה כל הויה:

מדרש תנחומא כי תשא פרק כו

וירד משה מן ההר וקרב אל המחנה וראה את העגל שעשו בשעה שנתן לו הקב"ה את הלוחות היו סובלין את עצמן כיון שירד וקרב אל המחנה וראה את העגל **פרח אות הכתב מעליהם** ונמצאו **כבדים על ידי של משה** מיד ויחר אף משה וישלך מידו בא וראה כמה גדול כחו של משה א"ר יהודה הלוחות משקל ארבעים סאה היו ושל סמפרינין היו והיו נתונים על ידי כדבר קל כיון שפרח הכתב שברן.

תלמוד ירושלמי מסכת תענית דף כג/א

יפה עשית ששיברת. ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן הלחות היו אורכן ששה טפחים ורחבן שלשה והיה משה תפיש בטפחיים והקב"ה בטפחיים וטפחיים ריוח באמצע כיון שעשו ישראל אותו מעשה ביקש הקב"ה לחוטפן מידו של משה וגברה ידו של משה וחטפן ממנו הוא שהכתוב משבחו בסוף ואומר ולכל היד החזקה ייא שלמא על ידה דגברת עליה מינאי. רבי יוחנן בשם רבי יוסה בר אביי א"ל **הלוחות היו מבקשין לפרוח והיה משה תופשן** דכתיב ואתפש בשני הלחות. תני בשם ר' נחמיה הכתב עצמו פרח ר' עזרה בשם ר' יהודה בי רבי סימון הלוחות היו משאוי ארבעים סאה והכתב היה סובלן **כיון שפרח הכתב כבדו על ידיו של משה ונפלו ונשתברו** ובטל התמיד.